18356 яз. татар.

موسى جارالله.

1914 г.

зала 7
шкафъ
полка 8 №20

(دولت دوماسنده)

ميت ياقمق مسئله‌سى

156/388

Из фондов Российской национальной библиотеки

С-Петербургъ.
Типографія М-А. Макстува
1914.

НГон-8

Муса Җәруллаһ

(Дәүләт Думасында) мәет якмак мәсьәләсе.

Из фондов Российской национальной библиотеки

موسی جارالله.

Татар.
3-4974

(دولت دوماسنده)

میت یاقمق مسئله‌سی

میتلری قره ماتوریه لرده
یاغو حقنده حکومت طرفندن
دولت دوماسنه ویرلمش
زاقون لائحه‌سی مناسبتیله.

انسان اوزینڭ هواسیله اوزینڭ معرفتیله اش قیلور ایکن جنایت ایده بیلور ایسه‌ده، طبیعتڭ ارشادیله حرکت ایدر ایکن اکثریتله اصابت ایدر.

طبیعت یالڭز انسانلری دگل بلکه بوتون حیوانلری ده اوزلرینڭ مصلحتلرینه سوق ایدر. اختیاری اشلر ده فساد بولنه بیلور ایسه ده، طبیعتڭ سوقی، طبیعتڭ ارشادی هر وقت هدایت اولور.

شو حقیقتڭ امین شاهدلری قران کریمده واردر. مثلا: المائده سوره‌سنده، ٣٠ - ٣١ نچی آیت کریمه‌لرده غایت آچیق بر شاهد انسانلرڭ اعتبارلرینه عرض قیلنمشدر: «فطوعت له نفسه قتل اخیه فقتله فاصبح من الخاسرین. فبعث الله غرابا یبحث فی الارض لیریه کیف یواری سوأة اخیه قال یاویلتی اعجزت ان اکون مثل هذا الغراب فاواری سوأة اخی. فاصبح من النادمین.»

Из фондов Российской национальной библиотеки

شو ایکی آیت کریمه‌ده الڭ اولگی انسانڭ الڭ اولگی اشلرندن ایکی اشی‌بزه حکایت قیلنمشدر.

١) بری اوزینڭ برادرینی قتل ایتمك جنایتی. قران کریم ده شو بویوك جنایت انسانڭ اوزینه انسانڭ هواسنه اسناد قیلنمق عباره‌سیله اینمشدر.

٢) دیگری برادرینڭ جسدینی دفن ایتمك فکرینه انسانڭ اهتداسی.

جنایتلرڭ الڭ بویوگنه اقدام ایده بیلمش اولگی انسان هدایتلرڭ الڭ اوفاغندن‌ده عاجز قالمش. یعنی، برادرینی قتل ایده بیلمش، لکن طبیعتدن تعلیم آلمادقچه جسدینی دفن ایده مه‌مش. ـ قتل ایتمك جنایتی انسانڭ هواسیله اختیاریله معرفتیله ایدی. دفن ایتمك هدایتی ایسه، طبیعتڭ ارشادیله غرابڭ تعلیمیله اولدی.

الڭ اولگی «شهید انسانیت» حرمتنه طبیعت طرفندن الڭ اولگی انسانلره تعلیم قیلنمش دفن هدایتی بر سنت طبیعیه ایدی؛ عاقبت، بوتون انسانلره بر سنت ملیه اولدی.

صحابی ابی بن کعب سیدالوجود علیه‌الصلاة والسلام حضرتلرندن روایت ایتدی:

«الحد لآدم؛ وغسل بالماء وترا. فقالت الملائکة هذه سنة ولد آدم من بعده.» یعنی: انسانلرڭ بویوك بابالری آدم بر نیچه دفعه غسل قیلنوب، دفن قیلندی. میتلرڭ جسدلرینی غسل ایدوب دفن‌ایتمك بابالری آدمدن صوڭ بوتون بالالرینه‌ده سنت فطریه سنت ملیه اولدی.

قران کریم متعدد‌آیت کریمه‌لرده شو سنت فطریه‌یی تأکید ایتدی، ایجاب ایتدی:

Из фондов Российской национальной библиотеки

١) منها خلقناكم وفيها نعيدكم ومنها نخرجكم تارة اخرى.»

يعنى: يردن ياراتدق سزى، يرڭ اوزينه قايتاروررزده سزى. شو آيت كريمه‌ده، هم ياراتمق هم قايتارمق اللهڭ عظمت الهيه‌سنه اسناد قيلنمش. يعنى: هم خلق ايتمك، هم دفن ايتمك قانون الهيدر، خلافى جائز اولماز. چونكه قران كريمده اللهڭ عظمت الهيه‌سنه اسناد قيلنمش شيلره مخالفت ايتمه‌مك ادبى مؤمنلره بويوك بر فريضه‌در.

٢) خلقه فقدره ثم السبيل يسره ثم اماته فاقبره. ثم اذا شاء انشره.

شو دورت آيتڭ افاده‌سنه كوره، قبرده دفن قيلنمق موت كبى بر سنت الهيه‌در. حكمت الهيه تدبيريله انسانلره موت نصل تقدير قيلنمش ايسه، بعدالموت جسدلرينى قبرلره دفن ايتمك‌ده اكرام الهى اقتضاسيله انسانلره اويله فرض قيلنمشدر.

شو دورت آيت كريمه‌ده اللهڭ بنده‌لرينه احسانلرى اكراملرى بيان قيلنمشدر: خلق ايتمك، بوتون اعضالرينى تمام قيلوب انسانلره قدرت ويرمك، كمالات يوللرينى هر برينه آسان قيلمق، بعدالموت جسدلرينى قبرلره دفن ايتمك ـ شو شيلرڭ هر برى انسانلره اللهڭ احسانيدر، اللهڭ اكراميدر. آيت كريمه‌ده هم موت هم قبرلره دفن اللهڭ اوزينه اسناد قيلنوب، موتڭ طبيعيلگى لازملگى كبى دفنڭ‌ده طبيعيلگى لازملگى بيان قيلنمشدر.

دفن، شو آيت كريمه‌لرڭ افاده‌لرينه كوره، بر كرامت الهيه‌در، يعنى اللهڭ انسانلره بر احترامدر.

٣) الم نجعل الارض كفاتا احياء واموتا.

Из фондов Российской национальной библиотеки

یعنی: یرڭ طیش یوزینی حال حیات ده انسانلرڭ اوزلرینه، ایچ یوزینی بعد الموت جسدلرینه مسکن قیلمادق می ؟

یر یوزنده، انسانڭ حال حیات ده سکناسی، یر ایچنده جسدڭ بعد الموت قراری، شو ایکی آیت کریمه ده، اللهڭ عظمت الهیه سنه نسبت قیلنمشدر.

حال حیات ده یر یوزنده سکنی انسانڭ مقدس حقوقیدر. بعد الموت یر ایچنده جسدڭ قراری ده انسانڭ مقدس حقی اولور. خانه لرڭ انسانلره نسبتی نصل ایسه، قبرلرڭ ده میتلره نسبتی اویله در. خانه سندن انسانی چیقارمق محروم ایتمك ممنوع ایسه جسدینی قبردن محروم ایتمك ده ممنوع اولور.

«انسانلرڭ جسدلرینی قبرلره دفن ایتمك» سنت الهیه سی طبیعتڭ مصلحتلرینه ده هر جهتله موافقدر، بلکه لازمدر. چونکه معادن، نباتات، حیوانات دنیاسنه نسبتله کون وفساد، حیات وممات کبی حاللر وار ایسه ده، طبیعتڭ اوزینه نسبتله یالگز دائمی حرکت، یالگز دائمی دور واردر. طبیعت ده فنا یوقدر؛ حالدن حاله دونه رماده همان باقیدر، بلاتوقف دور ایدر. هر بری یردن ناشی نباتات، حیوانات، عاقبت، یرڭ اوزینه البته عودت ایدر. طبیعتڭ صرفیاتنه بدل، طبیعت خزینه لرینڭ وارداتی اولور. حکمت الهیه معرفتیله تقدیر قیلنمش شو توازن برکه سنده طبیعتڭ حوادثی انتظام اوزرنده دوام ایدر؛ طبیعت بودجه سنده آچیقلق قالماز. طبیعت غایت مقتصددر، بر ذره یی ده ضائع ایتمز. طبیعت غایت بویوك مدبردر، بر ذره یی ده

عطالتده فائـده سز براقماز . جانلی مواليدی حال حياتلرنده تربيه ايدر طبيعت، بعد الموت او مواليدڭ بنيه‌لرينی تحليل ايدرده ، احتياط صندوقلرنده وقتـنه قدر حفظ ايدر . انسانڭ حيوانلرڭ استفاده‌سندن چيقمش بوتون فضلات بوتون لاشه‌لر طبيعت فابريقه‌لرنده غايت قيمتـلی خام مال اولور . او مالـلری صناعی طريقلرله تلف ايتمه‌يوب، طبيعت تصرفنه تسليم ايتمك مناسبدر، ياخود لازمدر .

فيلسوف اسلام ابو العلا حضرتلری اللزوميات ده ديمش:

وما الارض الا مثلنا الرزق تبتغی فتأكل من هذا الانام وتشرب.

يعنی: يرده تمام بزم كبيدر ، رزق آرار. بوڭا كوره، انسانلرڭ ده حيوانلرڭ ده تـنلرينی ده قانلرينی ده اكل ايدر .

انسانلرڭ جسدلرينی قبرلرده دفن ايتمك، قران كريمڭ بياننه كوره، بوتون انسانيت دنياسنه نسبتله بر سنت الهيه كبی اولدی ديدك. شو سنت الهيه، دور دائمی جهتيله، طبيعتڭ مصلحتلرينه‌ده موافقدر ديدك .

بوڭا كوره، بوتون امت اسلاميه بوتون مذاهب اسلاميه دفنڭ وجوبنه اجماع ايتدی. ميتلرڭ جسدلرينی قبرلرده دفن ايتمك بالاجماع فرض اولدی.

دفنڭ واجبلگی بر نيچه اساس اوزرينه مبنيدر:

١) انسانڭ جسدينه احترام ايتمك اساسی.

شارع حكيم سيد الوجود عليه الصلاة والسلام حضرتلرينڭ تعليملرينه كوره ، انسانڭ اوزی ده جسدی ده، هم حياتده هم مماتده طاهردر ، محترمدر . حيوان لاشه‌سی كبی، انسانڭ جسدينی ده دفنسز براقمق، ياخود محترم بنيه‌لرينی آتشده ياقمق، يا ايسه قوش قورتلره آتمق انسانڭ حرمتنه نسبتله تحـقير

Из фондов Российской национальной библиотеки

اولور. بوڭا كوره، ميتڭ جسدينى يومق يايقامق، حالنه مناسب صورتله تكفين تجهيز قيلمق، نعشى حضورنده جنازه نمازى اوقومق، قبرينه قدر جماعتله اوزاتمق، نهايت، قبرده لحد ايچنه دفن ايتمك، احترام ملاحظه‌سيله، فرض اولمشدر.

٢) هوادن ير يوزندن اذالرى عفونتلرى فاسد ماده‌لرى دفع ايتمك اساسى.

جان چيقدقدن صوڭ، معلوم، البته هر حيوانڭ لاشه‌سى بوزولور، ايسله‌نور. ايس هوايى بوزار؛ فاسد ماده‌لرڭ تأثيريله هوا آغولانور. لاشه‌لر اكثريتله سارى مرضلرڭ عنصرلرينى ده هواده نشر ايدرلر. شو حادثه‌لره مقابل الڭ گوزل الڭ آسان تدبير — يورتلردن، ايگون يرلرندن، باقچه‌لردن چيت يرده صحراده، تيره‌ن چوقورلرده ميتلرى دفن ايتمكدر.

قبرده ميتڭ جسدى آز وقت ايچنده چورر؛ يعنى بنيه‌سنده بولنور بوتون اجزالرينى اصللرينه اعاده ايدر. طبيعت خزينه‌لرينڭ اقتصاد صندوقلرينه بويوك اعانه اولور. انسانلره آغر رائحه‌سيله اذا، منفور منظره‌سيله دهشت ويرمز. يعنى الڭ آسان بر تدبير بركه‌سنده هم احترام وظيفه‌سى، هم حفظ صحت اقتضاسى، هم طبيعتڭ اقتصادى تأمين قيلنمش اولور.

بوڭا كوره، بوتون انسانيت دنياسنده ميتلرى قبرلره دفن ايتمك سنت الهيه‌سى عموميتله قبول قيلنمشدر. الڭ اولگى شهيد انسانيت، طبيعتڭ ارشاديله، بوڭا كوره، دفن قيلنمشدر.

يوقارىده سويله‌دك: طبيعتڭ ارشادى اكثريتله هدايت اولور؛ عاقبت جهتيله هر وقت ضررسز چيقار. درست، وحشت دنياسنده ميتلرينڭ لاشه‌لرى حقنده

بلکه باشقه معامله لرده احتمال بولنمشدر. درست،
هندوستان کبی ژاپونیا کبی هم مدنیت هم دیانت
دنیاسنده میتلرینك جسدلرینی یاقمق عادت دینیه‌سی
الك قدیم زمانلردن باشلانوب شو کونه قدر دوام ایتمشدر.

مدنی متدین او ملتلر مقدس دینلرینك فرمانیله،
معبودك رضاسنه نائل اولمق قصدیله، میتلرینی احترام
قیلوب معبودك درگاهنه جنتلرینه اوزاتمق امیدیله اولسه
کرك میتلرك جسدلرینی آتشلره یاقار ایدیلر.

فیلسوف اسلام ابو العلا حضرتلری اللزومیات‌ده
دیمش:

اولائك یحرقون المیت نسکا ویشعره لبانا ملهبوه

یعنی، هندولرده میت یاقمق نسك ایدی، عبادت ایدی.
اهل اسلام مکه حرملرینه سوق قیلنور هدی قربانلرینی
نصل اشعار ایدرلر ایسه، اللهك درگاهنه سوق قیلنه‌جق
میتلرینی هندولرده لبان کبی بخورله اویله اشعار ایدرلر.

اسلام ادبلرینك گوزللگی بنم نظرمده بر بینه‌در.
اویله ایسه‌ده، دیگر ملتلرك دینی ادبلرینه اعتراض
ایتمکدن بن صاقنورم.

بودا مذهبنده میت یاقمق، اسلامیت‌ده دفن کبی،
بر عبادتدر، دینی بر ادبدر. بویله خصوصلرده فیلسوف
ابوالعلا حضرتلریله برابر:

سیان الباسه ما لان من کفن وطرحه فی لظی للنار محتدم

دیه بیلورز. یعنی: یومشاق کفنلره صاروب میتك جسدینی
دفن ایتمك، یانوب آلاولانوب طورور آتش ایچنه میتك
جسدینی آتمق هر بری برابردر.

انسان فکرینی نظرینی بر مسئله ده جهتلرك بعضلرینه قصر ایدر ایسه، میت یاقمق کبی دینی ادبلری بلکه استحسان ایده بیلور. فیلسوف اسلام ابوالعلا حضرتلری اللزومیات ده دیمش:

فاعجب لتحریق اهل الهند میتهم　　وذاك اروح من طول التباریح
ان حرقوه فما یخشون من ضبع　　تسری الیه ولا خفی وتطریح
والنار اطیب من کافور میتنا　　غبا واذهب للنکراء والریح

یعنی: میتلری یاقمق دها گوزلدر. دفن کبی اوزون اوزون زحمتلری، بویوك خراجتلری یوقدر، خطری ده یوقدر. اوت بزم میتلرك کافورلرندن عاقبت جهتیله دها زیاده پاکدر؛ یر یوزندن چورك لاشه‌لری، آغر ایسلری آز وقت ایچنده ازاله ایدر.

هر انسانك فکرینه، هر ملتك دینی ادبلرینه احترام گوزیله نظر ایدر ایسه‌ك، بویله سوزلری حریتله سویله‌مك البته جائز اولور.

مسئله‌یی کله‌جك عصرلر، یاخود شو عصرده بعض یرلر اعتباریله ملاحظه ایدر ایسه‌ك، او تقدیرده میتلری یاقمق فائده‌سنه قوتلی دلیللر بولنمق ممکندر: یر یوزنده عمران، مدنیت ترقی ایتدکچه، سنه‌دن سنه‌یه عصردن عصره انسانلرك نفوسی همان همان البته آرتاچقدر. معمور مرکزلرك جوارنده کفایه قیلور قدر یر بولمق غایت آغر اولاجقدر. میتلرك کوبلگی، یرلرك طارلغی قبرستانلرك اوزاقلغی، خراجتك چوقلغی حسبیله دفن ایتمك غایت مشکل اولاچقدر. قبرستان طولوب بتدکدن صوکره‌ده دفن همان دوام ایدر ایسه، او وقت قبرستانك عفونتی، فاسد ماده‌لرك هواده انتشاری انسانلره ده

حیوانلرده بویوك خطر اولاچقدر . اویله ایسه، میتلری یاقمق اڭ آسان اڭ گوزل تدبیر اولور .

فیلسوف اسلام ابو العلا حضرتلری اللزومیات ده دیمش:

غسل الملیك بلاده من اهلها   بالماء اذ جاؤا بسوء شنار
ویقال ان الله جل ثناؤه   یوما یطهر ارضه بالنار

یعنی: انسانلرڭ پیسلكلرندن یریوزینی طوفان صولریله یرڭ ملیكی بر وقت یایقامش ایدی . بر وقت كلور ، انسانلرڭ لاشه‌لرندن یر یوزینی آتشله پاكلمك حاجت اولور .

فیلسوفڭ او وقتی بعض مملكتلره نسبتله اشته شو كون ایندی كلمش اولسه كرك .

میتلری یاقمق لهنه یوقاری‌ده سویلنمش ملاحظه‌لر، دیه‌لم، طوغریدر . لكن میتلرڭ جسدلرینی قبرلره دفن ایتمك ادبلری حقنده اسلامیتڭ ملاحظه‌لری دها زیاده طوغریدر، دها زیاده عالیدر .

١) خلقتڭ عجیب صنعتنه ، انسانڭ محترم بنیه‌سنه احترام وظیفه‌سی دفن‌ده دها زیاده‌در . حال حیات ده انسانڭ بنیه‌سی محترم ایدی . موت او حرمتی ازاله ایتمز . حرمت حقوق ذاتیه‌دندر؛ فقیهلرڭ عرفیله تعبیر ایدر ایسه‌ك ، حرمت حقوق الهیه‌دندر . حتی انسانڭ اوزی ده اوزینڭ بنیه‌سنه تعدی ایده بیلمك حقندن محرومدر . اوزینڭ جسدینی بعدالموت یاقمق حقنده بر انسان حال حیاتنده وصیت ایدر ایسه‌ده، وصیتی تنفیذ قیلنماز . حقوق مقدسه خلافنه وصیت عمومیتله هر وقت باطل اولور .

ام المومنین سیده عائشه، ام المومنین سیده ام سلمه حضرتلری روایت ایتمش:

Из фондов Российской Национальной библиотеки

«بنيةالانسان فی مماته کبنیته فی حیاته. کسر عظم الميت مثل کسر عظم الحی.»

شو جامع حدیثی ابو داود، ابن ماجه کبی بویوك امامler روایت ایدوب، ابن ماجه حضرتلری «فی الاثم» سوزینیده زیاده ایتمش. شارع حکیمنك شو کلمه جامعه‌سی فقیهلرنك اجتهادلرینه اساس اولدی. بوڭا کوره، میتنك جسدینی یاقمق بوتون فقیهلر نظرنده بالاجماع ممنوعدر. میتنك بعض اعضالرینی صندرمق قطع ایتمك، قصاص هم ضمان لازم اولماسه‌ده، بالاجماع ممنوعدر.

قارننده آلتی آیلق بالاسی وار بر خاتون، دیه‌لم، وفات اولدی، یاخود قتل قیلندی. بالاده حرکت کبی جان اثری ظاهردر. شو مسئله‌ده فقیهلرنك نظری اختلاف ایتمش: سادات حنفیه نظرنده، قارن یاروب، جنینی چیقارمق لازم اولور. چونکه جنیننك موتنه سبب اولاچق بدننك حرمتی ساقطدر. سادات حنبلینه نظرنده قارن یارمق حرامدر، چونکه جنیننك موهوم حیاتی ایچون خاتوننك متقین محقق حرمتی فدا قیلنه‌ماز. ایکی نظرنك برینی ترجیح قصدیله دگل، بلکه انساننك حرمتنه فقهیلرنك نظرلرینی کوسترمك داعیه‌سیله شو مسئله‌یی بوراده نقل ایتدم.

قدرت الهیه و طبیعی کبی الڭ بویوك رسامنك معرفتیله مهارتیله بنا قیلنمش مقدس هیکلی، محترم بنیه‌یی صناعی طریقیله تلف ایتمك موافق اولماز؛ بلکه طبیعتنك اوز تصرفنه تسلیم ایتمك دها گوزل اولور.

٢) دفن انسانلرنك احوال روحیه‌لرینه الڭ موافق؛ میت ولیلرینك خاطرلرینه مقبولیت جهتیله‌ده الڭ مناسب

بر سنت حسنه‌در. عقلنه قلبنه استیلا ایدن مقدس بر قوتك فرمانی بولنمادقچه، یاخود آتش ده بویوك بر قدسیت اعتقاد قیلمادقچه، انسان قارندشك جسدینی آتشه آتماز.

٢) دفن هر یرده هر وقت ممکن، الك اوچوز خراجتی آز، منظره‌سنده دهشت یوق، منفوریت یوق آسان، گوزل سنت قدیمه در.

درست، شو کونگی مدنیتك تکلفلی مراسمیله دفن ایتمك غایت آغردر. مصارف غایت کوب اولور. لکن گناه دفن‌ده دگل؛ بلکه بیهوده مراسم‌ده‌در. ساده اصول اوزرنده دفنك خراجتی آز اولور. دفنك مراسمی ساده‌لشدرلسه، آغرلق قالماز.

٤) قبرلر هم قبرستان حقنده لازم شروطلر تمامی رعایه قیلنور ایسه، شهرلر قریه‌لر ایچون قبرستانك ضرری بولنماز.

قبرستانلری شهردن قریه دن ایگونللك یرلردن باقچه‌لردن قویولردن صو یوللرندن اوزاق یرده، چیت ده صحرا ده قیلمق تیوشدر. قبرستان ده قوریلق شرطدر. صازلق یری قبرستان یاصامق، فقیهلرك بیانلرینه کوره، موافق دگلدر.

یرك حالنه کوره، قبرلری تیره‌ن (عمیق) قیلمق تیوشدر. اهل حدیثك روایتنه کوره، شارع حکیم علیه الصلاة والسلام حضرتلری بویورمش:

«احفروا واوسعوا واعمقوا».

محدثلرك فقیهلرك بیانلرینه کوره، قبرك تیره‌نلگی علی‌العاده ایکی ذراع اولور. یر ایچنده منبع صولرینه

ایرشمه‌مك شرطیله، تیره‌نلگی زیاده ایتمك جائزدر. لکن انسانڭ جسدینی یر صولرینه قدر ایندرمك کتب فقهیه ده، نه‌دندر، منع قیلنمش.

چورومش جسدڭ رائحه‌سی چیغه بیلور قدر قبرلری صای ایتمك ممنوعدر. یر اوزرنده صاغاناق ایچنده میتلری دفن ایتمك قطعی صورت‌ده حرامدر.

«عن علی بعثنی رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم ان لا تدع تمثالا الاطمسته، ولا قبرا مشرفا الا سویته».

شو حدیث سنت قطعیه اولمق اوزره کتب حدیث‌ده روایت قیلنمشدر. نه قدر قطعی ایسه‌ده نه قدر معقول بر فرمان نبوی ایسه‌ده، بوتون عالم اسلامیت‌ده هر یرده هر زمان شدتله اهمال قیلنمشدر. تورکستان، هندوستان مصر، تورکیا، استانبول شو بویوك بلیه شوملغیله خرابات اولدی!

شهر ایچنده قریه ایچنده میتلری دفن ایتمك ممنوعدر. مسجد ایچنه قبر، یاخود قبر اوزرینه مسجد بنا ایتمك شدتله نهی قیلنمشدر. کلیسه‌لرده اسلام نمازینی اوقومق جائز اولا بیلور ایسه‌ده، قبر اوزرینه بنا قیلنمش مسجدده نماز اوقومق فقیهلرڭ بیانلرینه کوره جائز دگلدر.

ضرورت ساعتلرنده بر نیچه میتی مشترك بر قبرده دفن ایتمك مشروع ایسه‌ده، عادی حاللرده هر انسانڭ اوزینه مخصوص قبری بولنمق لازمدر. عمومی قبرستان‌ده بر قبر هر انسانڭ حقیدر. قبرڭ اوزونلغی البته هر انسانڭ اوز بوینه مناسب اولوب، کیڭلگی نصف اولاچقدر.

علی العاده کفن فرض ایسه‌ده، قیمتلی شیلری میتڭ قبرینه تلف ایتمك مطلوب دگلدر. درست، سیدالوجود شارع کبیر علیه الصلاة والسلام حضرتلرینڭ مقدس قبرلری آق قطیفه ایله توشه‌لدی. لکن اصحاب کرامڭ آرزوسیله دگل ایدی؛ بلکه یالگز نبی محترمڭ خادمی شقرانڭ همتیله اولمش ایدی.

جسدلری قبرلره تابوتلرده وضع ایتمك شارع کبیر علیه الصلاة والسلام حضرتلرندن‌ده اصحاب کرامدن‌ده منقول اولمامش ایسه‌ده، تابوتلرده دفن ایتمك مشروعدر.

قبرڭ قبله‌سی جهتنده لحد یاصامق ممکن اولور ایسه، انسانڭ جسدینه احترام ملاحظه‌سیله، لحد یاصامق افضلدر. قوملق یومشاقلق سببیله، ممکن اولماز ایسه، لحدسز براقمق درست اولور.

انسانڭ موتی قطعی صورت‌ده محقق اولور ایسه، جنازه‌یی تعجیل مستحب اولور. میتی خانه‌ده اوزاق طوتمق ولیلرینڭ کوڭللرینه آغر اولمق احتمالنه کوره. — شارع حکیم علیه الصلاة والسلام حضرتلری بویورمش:

«عجلوا بالمیت. فانه لا ینبغی لجیفة مسلم ان تحبس بین ظهرانی اهله».

لکن بر سبب بولنور ایسه، انتظار جائز، بلکه واجب اولور.

شارع کبیر نبی محترم علیه‌الصلاة والسلام حضرتلری دوشنبه کون، ایرته ساعت سکز طوقز راده‌لرنده وفات اولدی. سه‌شنبه کون، چهارشنبه کیجه‌سنده، تون اورتاسندن

صوڭ، سحر وقتنده دفن قیلندی. جنازه نبویه تقریبا قرق ساعت منتظر قالمش اولور.

بر آدم دفعی صورتده، یاخود سکته کبی بر مرضله وفات اولور ایسه، برکون، ایکی کون؛ لازم اولور ایسه اوچ کون انتظار ایتمك، کتب فقهیه‌لرك بیاننه کوره، واجبدر.

هر حالده، تعجیل، انتظار مسئله‌سی احوالڭ اختلافیله مختلف اولور. موت علامتلری قطعی صورتده ظاهر اولور ایسه، یاخود ساری خسته‌لکلرڭ بریله وفات اولسه؛ یا ایسه، میتڭ خانه‌ده حضوری خانه خلقنه طارلق قیلسه، ضرر ویرسه، البته شو صورتلرده تعجیل واجب اولور. موت مشتبه اولور ایسه، موتڭ تحققنه قدر انتظار واجب اولور. لکن انتظار خانه اهلنه طارلق ویرور ایسه او وقت میت دیگر یره نقل قیلنور.

معقول بر غرض، معتبر بر سبب بولنور ایسه، میتلری قبردن چیقارمق، بر یردن دیگر یره، بر قبردن دیگر قبرستانه نقل ایتمك مشروعدر. عصر رسالتده بر نیچه دفعه بویله حاللر واقع اولدی. امیر المؤمنین خلیفه علی حضرتلرینی اوغلی حسین علیه السلام حضرتلری اولگی قبرندن چیقاروب، کوفه‌ده قصر الاماره‌ده دفن ایتدی.

قبرستانده قبرله قبر آراسی تقریبا ایکی ذراع قدر قیلنور. یرڭ تحملندن زیاده میتلری دفن ایتمك مقبول دگلدر.

قبرده قبرلك، قبرستانده قبرستانلق مدتی یرڭ اقلیمڭ اختلافیله مختلف اولور. جسد قبرده تمام چوروب، نه وقت تمام طوپراق اولور ایسه، او وقت قبرڭ مدتی

قبرك دوری تمام اولور. او قبرده دیگر بر انسانی دفن ایتمك، قبرستانی دیگر مقصدلره صرف ایتمك جائز اولور.

قبرلك قبرستانلق دورینك مقداری قران کریمده یوز سنه‌در.

فاماته الله مائة عام، ثم بعثه.» (سورة البقره)

یعنی یوز سنه‌دن صوك یرده اولگی قبرك اثری قالماز. اوراده دیگر بر انسان دفن قیلنه بیلور. قبرستان یوز سنه‌دن صوك، دیگر مقصدلره صرف قیلنه بیلور.

مدینه‌ده مسجد نبوی اسکی قبرستان اوزرینه تأسیس قیلندی.

قبرستانك ده بر دوری بر مدتی وار ایسه، قبرستانلق مؤبد دگل ایسه، کله‌جك عصرلرده قبرستانلرك کوبلگی سببیله یر قحطلغندن قورقمق طوغری اولماز.

قبرستانلر حقنده، میتلرك جسدلرینی قرهما توریه‌لرده (گلخانلرده) یاقمق خصوصنده، داخلیه نظارتی طرفندن، ۱۹۱۳ سنه ایون ۲۷ ده، دولت دوماسنه بویوك قطعه‌ده آلتمش صحیفه‌لك، ۸۰۲ نچی نومر زاقون لائحه‌سی ویرلمش ایدی.

آلتمش صحیفه‌لك زاقون لائحه‌سنده دفنك ضررلری مشقتلری، قرهماتوریه‌لرك فائده‌لری آسانلقلری تفصیل قیلنمشدر.

قره ماتوریه، تورکچه تعبیر ایدر ایسه‌ك، گلخان ـ میتلرك جسدلرینی یاقمق ایچون مخصوص یاصالاجق بویوك بنادر. حرارتلری ۸۵۰ درجه اولاجق بویوك

فرونلرده اوچاقلرده میتك جسدی ساعت یاریم ایچنده کول اولاجق .

زاقون لائحه سنك ملاحظه سنه کوره ، اگرده قرهماتوریه‌لرده میتلری یاقمق نظامی قبول قیلنور ایسه، میتلری یاقمق عمومی مجبوری اولماز. بلکه میتك دینی مساعده ایدر ایسه، حال حیاتنده میتك رضاسی ثابت اولور ایسه، او وقت قرهماتوریه‌ده میتك جسدی کول قیلنور . میتك کوللری «اورنا» ایچنه ، قوانوز ایچنه قویولوب،وليلرینه‌ویرلور . یاخود قالومباریه‌ده دفن‌قیلنور .

حکومت طرفندن دولت دوماسنه ویرلمش غایت مهم شو زاقون لائحه‌سی مناسبتیله ، اسلام فراکسیه‌سی بڭامراجعت‌قیلدی. جواب‌اولمق‌اوزره‌بن‌شو مقاله‌می‌یازدم .

قبر انسانك صوك وطنیدر، مقدس خانه‌سیدر .

قبر انسانك مرقدیدر، یاتاغیدر .

«من بعثنا من مرقدنا .» انسان یاتاقده صاغ جسدیله اویور .

قدرت الیله تسویه قیلنمش بنیه‌یی صناعی طریقله هدم ایتمك مناسب دگلدر، فائده‌سی یوقدر .

آپریل ١٠ ده ١٩١٤ سنه .

Инв. № 15693

Тип. **М-А. Максутова,** СПБ. Басковъ пере. д. 34.

Татар.
3-4974

Из фондов Российской национальной библиотеки

مراجعت اوچون آدرەس:

С-Петербургъ, Басковъ пер., д. 32 кв. 19.

4

Из фондов Российской национальной библиот

Татар.
3-4974

Из фондов Российской национальной библиотеки

1-1454003